

[Strona Główna](#) > ... > [Sprawy Rodzinne I Dziedziczenie](#) > [Rozwód I Separacja Sądowa](#) > [Italy](#)

Rozwód i separacja sądowa

Autor treści:

European Judicial Network
(in civil and commercial
matters)

1 Po spełnieniu jakich warunków można uzyskać rozwód?

Wymogi prawne dotyczące rozwodu przewidziano w odpowiednich przepisach (zob. pkt 2). Sąd musi sprawdzić, czy zostały one spełnione.

Jest to niezbędne, nawet jeżeli małżonkowie składają wspólny wniosek o rozwód. Porozumienie małżonków nie jest samo w sobie przesłanką do orzeczenia rozwodu. Dlatego we Włoszech w praktyce nie jest możliwy rozwód na zgodny wniosek małżonków. Przed orzeczeniem o rozwodzie sąd zawsze musi ustalić fakty będące powodem wniesienia wniosku.

Jeżeli małżeństwo zawarto na podstawie przepisów kodeksu cywilnego, rozwód skutkuje ustaniem małżeństwa; jeżeli natomiast strony wzięły ślub kościelny, a zawarcie związku małżeńskiego należycie odnotowano w księdze stanu cywilnego, zawierającej wpisy dotyczące urodzeń, małżeństw i zgonów, rozwód oznacza zniesienie cywilnych skutków małżeństwa. W postępowaniu uczestniczy prokurator.

Źródła: ustawa nr 898 z dnia 1 grudnia 1970 r., zmieniona ustawą nr 436 z dnia 1 sierpnia 1978 r., ustawą nr 74 z dnia 6 marca 1987 r. i ustawą nr 55 z dnia 6 maja 2015 r.

2 Jakie są podstawy orzeczenia rozwodu?

O rozwód wystąpić może każde z małżonków z następujących przyczyn:

1. jeżeli po ślubie drugie z małżonków zostanie skazane prawomocnym wyrokiem za popełnienie szczególnie poważnego przestępstwa, niezależnie od tego, czy przestępstwo to popełniono przed ślubem czy po ślubie:
 - na karę dożywotniego pozbawienia wolności lub karę pozbawienia wolności na okres powyżej 15 lat, który to okres może wynikać z więcej niż jednego wyroku, za przestępstwa popełnione umyślnie, z wyjątkiem przestępstw politycznych lub przestępstw popełnionych ze „szczególnych względów moralnych lub społecznych” (*motivi di particolare valore morale e sociale*);
 - na karę pozbawienia wolności za kazirodztwo (art. 564 kodeksu karnego) lub przestępstwa przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na podstawie art. 609 bis (przemoc seksualna), 609 quater, 609 quinquies lub 609 octies (wprowadzonych ustawą nr 66 z dnia 15 lutego 1996 r.);
 - na karę pozbawienia wolności za zabójstwo syna lub córki lub usiłowanie zabójstwa małżonka lub syna lub córki;
 - na karę pozbawienia wolności, jeżeli osobę tę uznano za winną na podstawie co najmniej dwóch zarzutów spowodowania ciężkiego uszkodzenia ciała, niewywiązania się z obowiązku utrzymania rodziny, przemocy w rodzinie, przemocy wobec małoletnich lub wywierania bezprawnego nacisku na osoby z zaburzeniami umysłowymi na szkodę małżonka lub dziecka, chyba że stronę występującą o rozwód skazano za pomocnictwo w przestępstwie lub małżonkowie ponownie mieszkają razem;

2. w przypadkach, w których:

- drugie z małżonków uniewinniono z zarzutu popełnienia przestępstwa kazirodztwa lub przestępstwa przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności, o których mowa w pkt 1 lit. b) i c), jeżeli sąd stwierdzi, że pozwany jest niezdolny do dalszego życia z rodziną lub powrotu do niej;
- małżeństwo pozostaje w separacji sądowej – na zgodny wniosek małżonków albo na wniosek jednej ze stron – przez nieprzerwany okres:
 1. co najmniej dwunastu miesięcy od daty stawienia się małżonków przed sądem w trakcie postępowania w sprawie separacji;
 2. sześciu miesięcy w przypadku separacji na zgodny wniosek małżonków, w tym w przypadku gdy separację z orzeczeniem o winie przekształcono w separację na zgodny wniosek małżonków lub
 3. sześciu miesięcy od poświadczonej daty widniejącej na porozumieniu o separacji sporządzonym w wyniku negocjacji z udziałem adwokata lub od daty widniejącej na akcie zawierającym porozumienie o separacji, który małżonkowie sporządzili przed urzędnikiem stanu cywilnego;
 4. postępowanie karne dotyczące jednego z przestępstw wymienionych w pkt 1 lit. b) i c) umorzono ze względu na przedawnienie przestępstwa, jednak sąd orzekający o rozwodzie stwierdzi, że w przeciwnym razie przestępstwo to podlegałoby odpowiedzialności karnej;
 5. postępowanie karne w sprawie przestępstwa kazirodztwa zakończyło się ustaleniem, że przestępstwo nie podlega karze ze względu na brak znamion „skandalu obyczajowego”;
 6. drugie z małżonków, będące cudzoziemcem, uzyskało za granicą unieważnienie lub rozwiązanie małżeństwa bądź wstąpiło w nowy związek małżeński za granicą;
 7. małżeństwo nie zostało skonsumowane;
 8. jedno z małżonków oficjalnie zmieniło płeć: wówczas pozew o rozwód może wnieść każde z małżonków.

Podsumowując – pomijając scenariusze związane ze stosowaniem prawa karnego (obejmujące, oprócz wyroków skazujących za poważne przestępstwa, przypadki uniewinnienia ze względu na ograniczoną odpowiedzialność, przedawnienia przestępstwa i braku obiektywnego wymogu odpowiedzialności karnej w przypadkach kazirodztwa) – możliwymi podstawami rozwodu są: separacja sądowa; unieważnienie lub rozwiązanie małżeństwa za granicą, bądź zawarcie nowego związku małżeńskiego przez jedno z małżonków za granicą; nieskonsumowanie małżeństwa; zmiana płci.

3 Jakie są skutki rozwodu w odniesieniu do:

3.1 osobistych relacji pomiędzy małżonkami (np. nazwisko)?

Udzielenie rozwodu pociąga za sobą szereg skutków.

Pierwszym z nich jest rozwiązanie małżeństwa: obie strony są ponownie stanu wolnego i mogą zawrzeć kolejne małżeństwo.

Kobieta traci nazwisko męża, jeżeli dodała je do własnego; na wniosek kobiety sąd może jednak pozwolić jej na zachowanie nazwiska męża oprócz jej własnego, jeżeli leży to w jej interesie lub w interesie dzieci ze względów zasługujących na ochronę.

Rozwód nie rozwiązuje więzów powinowactwa, a w szczególności nie usuwa przeszkody do zawarcia małżeństwa, jaką jest powinowactwo w linii prostej (art. 87 ust. 4 kodeksu cywilnego).

Małżonkowie pochodzący z innych państw nie tracą obywatelstwa uzyskanego dzięki małżeństwu.

3.2 podziału majątku małżonków?

Rozwód powoduje ustanie wspólności majątkowej ustanowionej na mocy prawa (*comunione legale*, która obejmuje wszelkie zakupy dokonane przez małżonków wspólnie lub osobno w okresie małżeństwa, oprócz rzeczy osobistych wymienionych w art. 179 kodeksu cywilnego), a także rozwiązanie wszelkich funduszy utworzonych na cele rodzinne (*fondo patrimoniale*). Fundusz taki utrzymuje się jednak do czasu osiągnięcia przez dzieci pełnoletności. Rozwód nie ma wpływu na majątek wspólny uregulowany na innej podstawie (*comunione ordinaria*), np. rzeczy nabyte proporcjonalnie przed zawarciem małżeństwa lub w trakcie trwania małżeństwa, jeżeli w chwili zawarcia małżeństwa przewidziano rozdzielność majątkową (*separazione dei beni*). Ten rodzaj wspólności majątkowej można znieść na wniosek jednego z małżonków.

Rodzic mieszkający z małoletnim dzieckiem może uzyskać prawo do dalszego zamieszkiwania w dotychczasowym domu rodzinnym, jeżeli leży to w interesie dziecka.

3.3 małoletnich dzieci małżonków?

Sąd udzielający rozvodu przyznaje rodzicom wspólną pieczę nad małoletnimi dziećmi; tylko w wyjątkowych sytuacjach sąd powierzy wykonywanie władzy rodzicielskiej nad dziećmi jednemu z rodziców. Sąd ustala także zasady dotyczące czasu, jaki małoletnie dzieci spędzają z rodzicem, z którym nie mieszkają. Sąd wydaje instrukcje dotyczące zarządzania majątkiem dzieci i ustala wysokość miesięcznych alimentów na małoletnie dzieci wypłacanych na rzecz rodzica, z którym dzieci mieszkają.

3.4 obowiązku alimentacyjnego względem współmałżonka?

Sąd udzielający rozvodu, na wniosek jednej ze stron, nakazuje regularne opłacanie alimentów na rzecz strony niedysponującej odpowiednimi środkami lub niemogącej ich pozyskać z przyczyn obiektywnych. Obowiązek alimentacyjny wygasa, gdy osoba otrzymująca alimenty ponownie zawiera związek małżeński. Jeżeli obie strony wyrażą na to zgodę, świadczenie alimentacyjne można także uregulować jedną transakcją polegającą na przeniesieniu prawa własności do majątku na małżonka będącego beneficjentem (więcej informacji znajduje się w części poświęconej roszczeniom [alimentacyjnym we Włoszech](#)).

Małżonkowie, którzy uchylają się od płacenia alimentów w przypadku separacji lub rozvodu, popełniają przestępstwo polegające na niełożeniu na utrzymanie rodziny (art. 570 kodeksu karnego).

Rozwód niesie ze sobą także inne skutki. Małżonek, który rozwiódł się, ale nie zawarł kolejnego związku małżeńskiego, i któremu przysługują alimenty, jest także uprawniony do części odprawy wypłaconej drugiemu z małżonków. Po śmierci byłego małżonka pozostający przy życiu był małżonek ma prawo do renty rodzinnej lub podziału takiej renty z każdym kolejnym pozostającym przy życiu małżonkiem zmarłego, a także do otrzymania płatności z majątku zmarłego, jeżeli znajduje się w niedostatku. W prawie przewidziano także, że małżonek, któremu przysługuje świadczenie alimentacyjne, może ubiegać się o zabezpieczenie wykonania wyroku hipoteką ustanowioną na majątku drugiego małżonka lub o zajęcie jego majątku.

4 Co w praktyce oznacza termin prawny „separacja sądowa”?

Separacja sądowa oznacza, że zgodnie z prawem nie wymaga się już od małżonków wspólnego pożycia. Zwykła separacja faktyczna jest bezskuteczna (z wyjątkiem sytuacji zaistniałych przed wejściem w życie ustawy o reformie nr 151 z dnia 22 maja 1975 r.).

Separacja sądowa jedynie osłabia więzi małżeńskie, ale ich nie znosi.

Separacja sądowa może zostać orzeczona wyrokiem sądu lub nastąpić na zgodny wniosek stron.

Źródła: przepisy prawa materialnego znajdują się w kodeksie cywilnym (art. 150 i nast.; w odniesieniu do kwestii dotyczących dziedziczenia zob. art. 548 i 585).

5 Jakie są warunki orzeczenia separacji sądowej?

Separacja sądowa – tj. separacja orzeczona przez sąd – wymaga ustalenia, że dalsze pożycie małżeńskie jest niemożliwe.

Jeżeli spełniono ten warunek, sąd wydaje orzeczenie o separacji na wniosek jednego z małżonków, nawet jeżeli jest to wbrew woli drugiego małżonka.

W wyjątkowych sytuacjach sąd może także orzec o odpowiedzialności jednego z małżonków za separację, co wpływa na zasądzenie alimentów w okresie separacji i po rozwodzie, a także na prawa do spadku. W postępowaniu uczestniczy prokurator.

Separacja sądowa na zgodny wniosek małżonków opiera się na porozumieniu między małżonkami, staje się jednak skuteczna dopiero po zatwierdzeniu przez sąd, który musi zapewnić, aby porozumienie osiągnięte przez małżonków było zgodne z nadrzędnym interesem rodziny. W szczególności jeżeli uzgodnienia dotyczące prawa

pieczy nad dziećmi i ich utrzymania są sprzeczne z interesem dzieci, sąd ponownie wzywa strony i zarządza dokonanie niezbędnych zmian. Jeżeli strony nie zastosują się do takiego rozwiązania, sąd może odmówić zatwierdzenia separacji.

6 Jakie są skutki prawne separacji sądowej?

Stosunki osobiste: separacja sądowa (orzeczona wyrokiem sądu lub na zgodny wniosek stron) znosi wymóg wszelkich form pomocy związanych ze wspólnym życiem. Znosi ona również domniemanie ojcostwa męża matki. Kobieta nie traci nazwiska męża, jeżeli dodała je do własnego; na wniosek męża sąd może jednak zakazać kobiecie używania jego nazwiska, jeżeli może to powodować poważne szkody dla męża. Podobnie sąd może zezwolić żonie, aby nie używała nazwiska męża, jeżeli może to być ze szkodą dla niej.

Wspólność majątkowa: zniesienie wspólności majątkowej następuje w następstwie stwierdzenia zaginięcia jednego z małżonków lub uznania go za zmarłego, unieważnienia lub uchylecia małżeństwa, bądź zniesienia jego skutków cywilnych, a także w następstwie separacji sądowej, sądowego zniesienia współwłasności, zmiany małżeńskiego ustroju majątkowego za obopólną zgodą lub ogłoszenia upadłości jednego z małżonków.

W przypadku separacji sądowej wspólność majątkową małżonków znosi się z dniem, w którym prezes sądu postanawia o osobnym zamieszkiwaniu małżonków, lub z dniem podpisania protokołu separacji za obopólną zgodą małżonków przed prezesem sądu, pod warunkiem że dokument ten zostanie zatwierdzony. Postanowienie, na mocy którego małżonkowie mogą zamieszkiwać osobno, wysyła się do urzędu stanu cywilnego w celu wpisania zniesienia wspólności majątkowej do rejestru.

Władza rodzicielska: sąd orzekający o separacji podejmuje decyzję o prawie pieczy nad małoletnimi dziećmi oraz ustala wysokość świadczenia alimentacyjnego na rzecz dzieci, które ma wypłacać rodzic niemieszkający z dziećmi (lub w wyjątkowych sytuacjach wyłącznego prawa do pieczy nad dzieckiem – rodzic, któremu nie przyznano takiego prawa). W przypadku przyznania prawa do zamieszkiwania w domu rodzinnym pierwszeństwo przyznaje się rodzicowi mieszkającemu z dzieckiem (więcej informacji znajduje się w sekcji „[Odpowiedzialność rodzicielska – Włochy](#)”).

Zasądzenie świadczeń alimentacyjnych: na wniosek małżonka nieponoszącego odpowiedzialności za separację sąd przyznaje mu prawo do alimentów ze strony drugiego małżonka, jeżeli wnioskodawca nie dysponuje wystarczającymi środkami własnymi. Małżonkowi znajdującemu się w niedostatku alimenty, tj. regularnie wypłacane kwoty na utrzymanie, przysługują nawet jeżeli ponosi on winę za separację (więcej informacji znajduje się w sekcji „[Roszczenia alimentacyjne – Włochy](#)”).

W prawie wyraźnie przewidziano automatyczną waloryzację świadczeń alimentacyjnych o wskaźnik inflacji w odniesieniu do rozwiedzionych małżeństw; zgodnie z orzecznictwem waloryzację tę rozszerzono także na małżeństwa pozostające w separacji.

Środki określone w orzeczeniu sądowym dotyczącym prawa pieczy nad dziećmi i obliczenia wysokości alimentów na rzecz dzieci i małżonka mogą podlegać późniejszym zmianom. Niewywiązywanie się z obowiązku alimentacyjnego stanowi przestępstwo na podstawie art. 570 kodeksu karnego.

Separacja z orzeczeniem winy oraz bez orzekania o winie: pozostającym w separacji małżonkom nieuznanym za ponoszących winę za separację nadal przysługują te same prawa do spadku, co małżonkom niebędącym w separacji.

Małżonek uznany za ponoszącego winę za separację ma prawo jedynie do alimentów z masy spadkowej zmarłego i tylko w sytuacji, w której w czasie postępowania spadkowego przysługiwało mu prawo do świadczeń alimentacyjnych ze strony zmarłego małżonka (art. 548 i 585 kodeksu cywilnego).

Pozostałe skutki: w przypadku niezastosowania się do orzeczenia o separacji istnieje możliwość ubiegania się o zabezpieczenie wykonania orzeczenia hipoteką ustanowioną przez sąd. Na wniosek złożony przez uprawnionego sąd może też zarządzić zajęcie majątku małżonka, na którym ciąży zobowiązanie alimentacyjne, lub wydać nakaz zajęcia wynagrodzenia.

7 Co w praktyce oznacza termin „unieważnienie małżeństwa”?

Zgodnie z art. 117 i nast. kodeksu cywilnego małżeństwo można uznać za nieważne w kilku różnych przypadkach. Najlepiej rozpatrywać tę kwestię w kategoriach nieważności oraz przeanalizować przyczyny nieważności i prawo mające zastosowanie w każdym z tych przypadków.

Małżeństwo jest nieważne, jeżeli jest obarczone jedną z wad określonych w prawie. Przy wnoszeniu sprawy do sądu należy wskazać wadę mającą zastosowanie w danej sytuacji.

Powództwo w przedmiocie unieważnienia małżeństwa nie przechodzi na spadkobierców, chyba że sprawa jest już w toku. W postępowaniu uczestniczy prokurator.

Źródła: przepisy prawa materialnego zawarto w art. 117-129 bis kodeksu cywilnego.

8 Jakie są warunki orzeczenia unieważnienia małżeństwa?

Małżeństwo może być nieważne z jednej z przyczyn przedstawionych poniżej (art. 117 i nast. kodeksu cywilnego):

1. Jedno z małżonków pozostaje związane poprzednim małżeństwem – nieważność jest wówczas absolutna i nie ulega przedawnieniu; wniosek może złożyć którekolwiek z małżonków, bezpośredni wstępny, prokurator lub każdy, kto ma w tym uzasadniony interes.
2. *Impedimentum criminis* – jedno z małżonków skazano za zabójstwo lub usiłowanie zabójstwa poprzedniego małżonka współmałżonka. Nieważność jest absolutna i nieodwracalna; wniosek może złożyć którekolwiek z małżonków, prokurator lub każdy, kto ma w tym uzasadniony interes.
3. Małżeństwa nie można było zawrzeć z powodu choroby psychicznej jednego z małżonków – Unieważnienie małżeństwa jest możliwe nawet na podstawie orzeczenia o chorobie wydanego po ślubie, jeżeli można wykazać, że małżonek był niepoczytalny w chwili zawarcia małżeństwa. Ważność małżeństwa może podważyć opiekun, prokurator lub każdy, kto ma w tym uzasadniony interes.
4. Jedno z małżonków nie było w pełni władz umysłowych (*incapacità naturale*) – małżeństwo może zakwestionować małżonek, który wprawdzie nie posiada orzeczenia o ubezwłasnowolnieniu, lecz jest w stanie udowodnić, że zawarł małżeństwo, będąc nie w pełni władz umysłowych. Na tę podstawę nie można się powołać, jeżeli para mieszka razem co najmniej rok od chwili odzyskania przez wnioskodawcę pełni władz umysłowych.
5. Jedno z małżonków było niepełnoletnie – Ważność małżeństwa może podważyć którekolwiek z małżonków, prokurator lub rodzice niepełnoletniego małżonka; prawo małoletniego do złożenia wniosku wygasa rok po osiągnięciu pełnoletności.
6. Więzy pokrewieństwa, powinowactwa lub przysposobienia – na ten powód nieważności może powołać się którekolwiek z małżonków, prokurator lub każdy, kto ma w tym uzasadniony interes, w ciągu roku od ślubu, jeżeli w danym przypadku nie można było uzyskać zezwolenia na zawarcie małżeństwa pomimo istnienia takich więzów.
7. Przymus, groźba i błąd – zgoda uzyskana pod przymusem lub w rezultacie wyjątkowo poważnych obaw przed wydarzeniami pozostającymi poza kontrolą małżonka; błędnie ustalona tożsamość lub błąd w ocenie osobowości drugiego z małżonków zgodnie z art. 122 kodeksu cywilnego. Na ten powód nieważności może powołać się małżonek, którego zgodę uzyskano w nieprawidłowy sposób z jednego z powyższych powodów, najpóźniej w ciągu roku od czasu ustania zagrożenia przemocą, ustania źródła groźby lub wykrycia błędu.
8. Symulacja – małżeństwo może zakwestionować którekolwiek z małżonków, którzy zawarli małżeństwo, zgodziwszy się nie spełniać zobowiązań ani nie korzystać z praw z niego wynikających. Wniosek o unieważnienie należy złożyć przed upływem roku od dnia ślubu. Wniosku nie można złożyć, jeżeli małżonkowie żyli ze sobą jako mąż i żona po ślubie, nawet przez krótki czas.

9 Jakie są skutki prawne unieważnienia małżeństwa?

Jeżeli małżonkowie działali w dobrej wierze (tzn. w chwili zawarcia małżeństwa nie byli świadomi przeszkody), małżeństwo pozostaje ważne do chwili jego unieważnienia, które staje się skuteczne dopiero z chwilą wydania orzeczenia (zasada „małżeństwa domniemanego” – *matrimonio putativo*). Małżeństwo uznane za nieważne wywiera skutki ważnego małżeństwa wobec dzieci, nawet jeśli oboje małżonkowie działali w złej wierze.

Sąd może także zobowiązać jedno z małżonków do dokonywania okresowych płatności na rzecz drugiego z małżonków przez okres nie dłuższy niż trzy lata, jeżeli drugie z małżonków nie dysponuje odpowiednimi środkami i nie zawarło kolejnego małżeństwa.

Jeżeli w dobrej wierze działało tylko jedno z małżonków, małżeństwo wywiera skutki tylko wobec tego małżonka i ewentualnych dzieci. Małżonek, który działał w złej wierze, zobowiązany jest do zapłaty należytego odszkodowania odpowiadającego świadczeniom alimentacyjnym za trzy lata oraz do dalszej wypłaty świadczeń alimentacyjnych, jeżeli obowiązek ten nie ciąży na innych osobach.

10 Czy istnieją jakieś alternatywne sposoby, poza drogą sądową, rozwiązywania problemów związanych z rozwodem?

Dekretem z mocą ustawy nr 132 z dnia 12 września 2014 r., przekształconym w ustawę nr 162/2014 z dnia 10 listopada 2014 r., włoski rząd wprowadził dwie nowe alternatywne procedury pozasądowe:

1. w wyniku negocjacji strony mogą sporządzić porozumienie (*convenzione di negoziazione assistita*) w obecności adwokata, pod warunkiem uzyskania wcześniejszej zgody prokuratora. Strony mają zatem możliwość polubownego rozstrzygnięcia sporu na drodze pozasądowej z pomocą adwokatów. Z możliwości takiej mogą skorzystać małżonkowie pragnący uzyskać separację na zgodny wniosek stron, znieść skutki cywilne swojego małżeństwa lub rozwiązać małżeństwo bądź zmienić warunki separacji lub rozwodu, nawet jeśli małżeństwo ma małoletnie dzieci lub dzieci pełnoletnie o znacznym stopniu niepełnosprawności lub zależne finansowo. W ten sposób małżonkowie mogą uniknąć wszczęcia postępowania sądowego (art. 2 i 6);
2. w odniesieniu do małżonków niemających małoletnich dzieci ani dzieci pełnoletnich o znacznym stopniu niepełnosprawności lub zależnych finansowo wprowadzono niedawno możliwość zawarcia porozumienia przed urzędnikiem stanu cywilnego, w którym małżonkowie potwierdzają separację sądową bądź zniesienie lub uchylenie skutków cywilnych ich małżeństwa lub zmieniają warunki separacji lub rozwodu (art. 12).

11 Gdzie należy złożyć pozew/wniosek o rozwód/separację sądową/unieważnienie małżeństwa? Jakich formalności należy dopełnić i jakie dokumenty należy załączyć do pozwu/wniosku?

Kwestię tę zreformowano w art. 3 ust. 33 dekretu ustawodawczego nr 149 z dnia 10 października 2022 r., którym wprowadzono do kodeksu postępowania cywilnego tytuł IV bis (przepisy proceduralne w sprawach dotyczących osób fizycznych, małoletnich i rodzin).

W wyniku tych zmian wprowadzono do rozdziału III kodeksu cywilnego nowy dział II, dotyczący postępowania w sprawie separacji, rozwiązania lub ustania cywilnych skutków małżeństwa, rozwiązania związku partnerskiego i uregulowania wykonywania odpowiedzialności rodzicielskiej, a także zmieniono odpowiednie warunki.

Zgodnie z art. 473 bis 1 kodeksu postępowania cywilnego wniosek składa się do sądu ds. osób fizycznych, nieletnich i rodzin (*Tribunale per le persone, per i minorenni e le famiglie*), który orzeka w pełnym składzie. Sprawę może jednak przeprowadzić i rozpatrzyć wybrany członek składu orzekającego. Sądem właściwym miejscowo jest sąd miejsca zwykłego pobytu dziecka, jeżeli w postępowaniu mają zostać przyjęte środki dotyczące małoletniego dziecka. We wszystkich innych przypadkach zastosowanie mają ogólne zasady ustalania właściwości miejscowej, a zatem kryterium jest miejsce zamieszkania pozwanego (art. 473 bis.11 kodeksu postępowania cywilnego). Jeśli pozwany jest nieuchwytny lub zamieszkuje za granicą, sądem właściwym jest sąd miejsca zamieszkania powoda lub, jeśli powód zamieszkuje za granicą, dowolny sąd we Włoszech.

Wniosek musi zawierać:

1. oznaczenie sądu, do którego się go składa;
2. imię, nazwisko, miejsce i datę urodzenia, obywatelstwo, miejsce pobytu lub zamieszkania oraz numer identyfikacji podatkowej powoda i pozwanego, a także wspólnych dzieci stron, jeżeli są małoletnie lub jeżeli są pełnoletnie, ale nie są samodzielne finansowo lub są osobami o znacznym stopniu niepełnosprawności, oraz innych osób, których dotyczą wnioski lub postępowania;

3. imię, nazwisko i numer identyfikacji podatkowej pełnomocnika, wraz ze wskazaniem pełnomocnictwa;
4. przedmiot wniosku;
5. jasne i zwięzłe przedstawienie okoliczności faktycznych i prawnych, na których oparty jest wniosek, wraz z żądaniami;
6. wykaz dowodów, na które powód chce się powołać, oraz dokumentów, które załącza do akt sprawy.

We wniosku należy również wskazać istnienie innych postępowań dotyczących, w całości lub w części, tych samych lub powiązanych żądań. Do wniosku należy załączyć kopię wszelkich środków, w tym środków tymczasowych, już przyjętych w ramach tych postępowań.

Do wniosku i do odpowiedzi na wniosek należy zawsze załączyć dokumenty, o których mowa w art. 473 bis.12 akapit trzeci, w szczególności:

1. zeznania podatkowe za ostatnie trzy lata,
2. dokumenty potwierdzające własność praw rzeczowych do zarejestrowanych nieruchomości i ruchomości, jak również akcji i udziałów,
3. wyciągi bankowe i sprawozdania finansowe za ostatnie trzy lata.

Zgodnie z art. 473 bis.49 kodeksu postępowania cywilnego we wniosku wszczynającym postępowanie o separację strony mogą również żądać rozwiązania lub ustania skutków cywilnych małżeństwa i powiązanych roszczeń. Takie wnioski są dopuszczalne po upływie terminu ustawowego i po uprawomocnieniu się wyroku orzekającego separację.

Wniosek, wraz z określonymi w nim dokumentami, należy złożyć we właściwym sądzie.

W ciągu trzech dni od złożenia wniosku przewodniczący sądu wyznacza sprawozdawcę, który może zostać oddelegowany do rozpoznania sprawy, oraz ustala termin rozprawy, na której strony mają się stawić po raz pierwszy. Wyznacza także termin dla pozwanego na wdanie się w spór, co musi nastąpić co najmniej 30 dni przed rozprawą. Przewodniczący wyznacza specjalnego opiekuna dla pozwanego chorego psychicznie lub prawnie ubezwłasnowolnionego.

Maksymalny okres pomiędzy datą złożenia wniosku a rozprawą wynosi 90 dni.

Art. 473 bis.51 reguluje procedurę mającą zastosowanie w przypadku wspólnych wniosków składanych przez strony.

Wspólny wniosek dotyczący postępowania, o którym mowa w art. 473 bis.47, składa się w sądzie właściwym dla miejsca pobytu lub zamieszkania jednej ze stron. Obie strony muszą podpisać wniosek i zawrzeć w nim szczegółowe informacje o dochodach i składnikach majątku z ostatnich trzech lat oraz ponoszonych przez strony kosztach, a także warunkach utrzymania potomstwa i powiązaniach finansowych stron. We wniosku strony mogą również uregulować swoje stosunki majątkowe w całości lub w części. Jeżeli strony chcą skorzystać z możliwości zastąpienia rozprawy złożeniem pisemnych wyjaśnień, muszą złożyć odpowiedni wniosek, w którym oświadczą, że nie zamierzają się pojednać, oraz przedstawić dokumenty, o których mowa w art. 473 bis.13, akapit trzeci. Po otrzymaniu wniosku przewodniczący sądu wyznacza rozprawę, na której strony mają stawić się przed sędzią-sprawozdawcą, i zarządza przesłanie dokumentów prokuratorowi, który wydaje opinię nie później niż trzy dni przed datą rozprawy. Na rozprawie sędzia, po wysłuchaniu stron i uwzględnieniu braku woli pojednania, kieruje sprawę do rozstrzygnięcia. W razie potrzeby sędzia może zawsze zażądać wyjaśnień i poprosić strony o złożenie dokumentów, o których mowa w art. 473 bis.12 akapit trzeci. Skład orzekający wydaje orzeczenie, w którym zatwierdza lub przyjmuje do wiadomości porozumienie stron. Jeżeli porozumienie to jest sprzeczne z interesem dzieci, sąd wzywa strony do przyjęcia wskazanych przez sąd zmian pod rygorem odrzucenia wniosku. W przypadku wspólnego wniosku o zmianę warunków wykonywania odpowiedzialności rodzicielskiej lub ponoszonych nakładów finansowych na dzieci lub na strony, przewodniczący sądu wyznacza sprawozdawcę, który po uzyskaniu opinii prokuratora przedstawia sprawozdanie na posiedzeniu niejawnym. Sędzia nakazuje stronom osobiste stawiennictwo na ich wspólny wniosek lub jeżeli potrzebne są wyjaśnienia dotyczące proponowanych nowych warunków.

12 Czy mogę uzyskać pomoc prawną na pokrycie kosztów postępowania?

Możliwe jest uzyskanie pomocy prawnej (*patrocinio a spese dello Stato*), a tym samym zastępstwa procesowego

bez konieczności zapłaty honorariów adwokackich i pokrycia kosztów sądowych. Pomoc prawna przysługuje także cudzoziemcom zamieszkującym legalnie we Włoszech. Warunki kwalifikowalności określono w ustawie nr 217/217 z dnia 30 lipca 1990 r. i w zestawieniu informacji na temat pomocy prawnej. Wnioski o udzielenie pomocy prawnej składa się do odpowiedniej izby adwokackiej (*consiglio dell'ordine degli avvocati*). Zob. strony internetowe izb adwokackich (np. izby adwokackiej w Rzymie) i strona internetowa Ministerstwa Sprawiedliwości.

Źródła: ustawa nr 217 z dnia 30 lipca 1990 r., zmieniona ustawą nr 134 z dnia 29 marca 2001 r.

13 Czy istnieje możliwość wniesienia odwołania od orzeczenia rozvodu/separacji sądowej/unieważnienia małżeństwa?

Możliwe jest wniesienia odwołania od orzeczenia w sprawie separacji sądowej, rozvodu lub unieważnienia małżeństwa. Środek zaskarżenia przyjmuje formę pozwu, zawierającego informacje przewidziane w art. 342 kodeksu postępowania cywilnego.

14 Co powinienem zrobić, aby państwo członkowskie uznało orzeczenie rozvodu/separacji sądowej/unieważnienia małżeństwa wydane przez sąd innego państwa członkowskiego?

Orzeczenia wydane w państwie członkowskim przed 1 sierpnia 2022 r. są wykonywane w pozostałych państwach członkowskich zgodnie z jednolitymi zasadami uznawania określonymi w rozporządzeniu (WE) nr 2201/2003 („Bruksela IIa”). Orzeczenia wydane po 1 sierpnia 2022 r. są uznawane w państwach członkowskich UE na mocy rozporządzenia (UE) 2019/1111 z dnia 25 czerwca 2019 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej oraz w sprawie uprowadzenia dziecka za granicę („Bruksela IIb”).

Na mocy obu tych rozporządzeń orzeczenia w sprawach małżeńskich uznawane są automatycznie. Orzeczenia o rozwodzie, separacji lub unieważnieniu małżeństwa, od których nie można już odwołać się w państwie członkowskim pochodzenia, wykonuje się wraz z odpowiednim zaświadczeniem, bez konieczności aktualizowania wpisów w rejestrze stanu cywilnego wezwanego państwa członkowskiego. Także pozasądowe porozumienia w sprawach małżeńskich (takie jak porozumienia negocjacyjne zawarte po zakończeniu procedury określonej w dekrete z mocą ustawy nr 132 z dnia 12 września 2014 r., przekształconym w ustawę nr 162 z dnia 10 listopada 2014 r.) wdraża się w UE zgodnie z rozporządzeniem Bruksela IIb.

Każda zainteresowana strona może zwrócić się o wydanie zaświadczenia stwierdzającego, że orzeczenie sądu zagranicznego musi albo nie może zostać uznane. W mającym zastosowanie rozporządzeniu wyraźnie i wyczerpująco przedstawiono przyczyny odmowy uznania takiego orzeczenia. Wniosek adresowany do sądu (*ricorso*) należy złożyć do sądu apelacyjnego (*corte di appello*) właściwego dla miejsca wykonania orzeczenia zgodnie z prawem krajowym Włoch. Sąd orzeka bezzwłocznie, nawet bez przesłuchania drugiej strony, a orzeczenie doręcza wnioskodawcy. Zgodnie z art. 30 bis dekretu legislacyjnego nr 150 z dnia 1 września 2011 r., zmienionego dekretem legislacyjnym nr 149/2022, postępowanie przeprowadza się na posiedzeniu niejawnym bez udziału drugiej strony.

15 Do którego sądu należy się zwrócić, aby sprzeciwić się uznaniu orzeczenia rozvodu/separacji sądowej/unieważnienia małżeństwa wydanego przez sąd innego państwa członkowskiego? Jaka procedura ma zastosowanie w takich sytuacjach?

Orzeczenie wydane na posiedzeniu niejawnym można zaskarżyć w terminie 60 dni od dnia jego doręczenia.

Od orzeczenia w sprawie takiego zaskarżenia można natomiast odwołać się do Sądu Kasacyjnego (zob. załączniki do rozporządzenia).

16 Jakie przepisy prawa odnoszące się do rozwodu stosuje sąd w postępowaniu rozwodowym pomiędzy małżonkami, którzy nie mieszkają w danym państwie członkowskim, lub którzy są obywatelami różnych państw?

We Włoszech obowiązuje rozporządzenie (UE) nr 1259/2010 w sprawie wprowadzenia w życie wzmocnionej współpracy w dziedzinie prawa właściwego dla rozwodu i separacji prawnej (Rzym III). Prawem właściwym dla postępowań rozwodowych i postępowań w sprawie separacji prawnej w sytuacjach powiązanych z prawem różnych państw jest prawo wybrane przez strony zgodnie z przepisami art. 5, 6 i 7 rozporządzenia, a w przypadku niedokonania wyboru przez strony, prawo określone na podstawie łączników przewidzianych w art. 8. Zastosowanie ma ustanowiony w tym rozporządzeniu jednolity system ograniczenia stosowania prawa obcego.

Także art. 31 ustawy nr 218 z dnia 31 maja 1995 r. – reformującej włoskie prawo prywatne międzynarodowe, zmienionej dekretem legislacyjnym nr 149/2022 i mającej zastosowanie we wszystkich przypadkach, w których nie ma zastosowania jednolite europejskie prawo prywatne międzynarodowe – w pełni odsyła do zasad określonych w rozporządzeniu nr 1259/2010. W przepisie tym doprecyzowano, że strony mogą wskazać prawo właściwe w drodze pisemnego porozumienia stron, w rozumieniu art. 5 tego rozporządzenia, a także w trakcie postępowania, aż do zamknięcia rozprawy wyznaczonej w celu pierwszego stawiennictwa stron, nawet w drodze oświadczenia złożonego do protokołu przez małżonków osobiście lub za pośrednictwem specjalnego pełnomocnika procesowego.

Ta strona jest częścią portalu [Twoja Europa](#).

Państwa [opinia](#) na temat przydatności przedstawionych informacji jest dla nas ważna.

■ Ostatnia aktualizacja: 11/12/2024

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwy punkt kontaktowy Europejskiej Sieci Sądowej (EJN). Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. ESS ani Komisja Europejska nie ponoszą odpowiedzialności za wszelkie informacje, dane lub odniesienia zawarte w tym dokumencie. Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.